

4. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога) / укладач І. І. Коломієць. Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. 202 с.

5. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

6. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія. Київ : Видавець Паливода А. В., 2010. 352 с.

7. Успенский Б.А. Ego Loquens: Язык и коммуникационное пространство. Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2011. 344 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-17>

TEMPORALITY IN THE POETICS OF SPONTANEITY

ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ У ПОЕТИЦІ СПОНТАННОСТІ

Glinka N. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Theory, Practice and Translation
of the English Language
National Technical University
of Ukraine "Igor Sikorsky
Kyiv Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine*

Глінка Н. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії, практики
та перекладу англійської мови
Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Темпоральність (часовість) є феноменом взаємозв'язку часових вимірів і характеристик, часовою сутністю явищ та процесів, як онтологічний термін, введений у філософський словник феноменології та екзистенціалізму в дихотомічній опозиції темпоральності людського буття до відчуженої позачасовості. Так, А. Бергсон в теорії «творчого інтуїтивізму» ґрунтується на психологізмі часу, а Е. Гуссерль об'єктивує суб'єктивний за своєю природою досвід часовості [3, с. 133]. Така тенденція суб'єктивізації часу відповідає осмисленню темпоральності у художній літературі на межі 19 та 20 століть, коли домінування концепції індивідуально осмислення часу стає основою інтенційності художнього твору. Замість однорідної лінійності ідея

часу як суб'єктивного чуттєвого досвіду, що зсувається по відношенню до фізичного виміру, набуває якості гетерогенності і представляє синтез лінійного, циклічного та тривалого типів часу.

У поезії спонтанності, для якої характерний «принцип творення художнього твору, що проявляє внутрішню свободу митця» [2, с. 65], час є не лише однією з текстових категорій, а передовсім виражає безперервну тривалість змін станів свідомості. Тривання як один з основних типів часу в текстах ХХ–ХХІ століття заперечує чітке розчленовування часу на минуле, теперішнє і майбутнє, адже представляє час як потік, який особистість намагається осмислити [4]. Теперішнє також не очевидне, це мить, яка не автоматично проживається, а представляє те, що драматично конститується. Теперішнє у поезії спонтанності гетерохронне, його неможна прив'язати до єдиного місця, і саме спонтанність є його логікою. Але теперішнє весь час розсипається: персонажі в єдиному моменті не чують, не розуміють одне одного. І художнім засобом фіксації одномоментності може бути або абсолютний час (Дзвони Біг Бену у романі «Міссіс Делловей» Вірджинії Вулф), або вічне повернення як згода повернутися у конкретно визначену мить, згода аби щось відбувалося завжди. Так техніка повтору у творчості Гертруди Стайн слугує способом передачі «єдиного теперішнього», яке і є єдиною психологічною реальністю людини, оскільки досвід (як флешбек минулого) існує тут і тепер, все минуле реалізується у теперішній ситуації і трансформується під її впливом, і, строго кажучи, не належить до минулого. Подібне сприйняття і майбутнього – передбачити чи прорахувати щось у майбутньому можливо лише під враженням теперішнього. Хоча «інстинктивна пам'ять» Марселя Пруста і «чистий час» Анрі Бергсона стали основою для розробки художнього часу Гертрудою Стайн, однак кінематографічна естетика вплинула на концепцію темпоральності не менше.

У лінгвістиці темпоральність визначається як «семантична категорія, що відображає сприйняття та осмислення людиною часу визначених ситуацій та їх елементів по відношенню до моменту мовлення або до іншої дочки відліку» [1, с. 5]. Фіксація часу в мові здійснюється граматичними, лексичними та функційно-стилістичними засобами, що утворюють систему мовної темпоральності. У взаємодії між собою різномірні та різнорівневі засоби вираження часового значення формують темпоральну перспективу висловлювання чи текстового фрагменту та відображають відповідно семантичну картину часових відношень. Система мовних засобів вираження часу включає

часові форми дієслова, лексичні показники часу, синтаксичні структури деяких типів речень, форми умовного способу та інфінітиву в контекстуальному поєднанні. У поезиці спонтанності часова транспозиція представлена переходом від одного дієслівного часу до іншого зі збереженням суб'єкта оповіді, для якого спогади, відчуття, сцени з минулого асоціюються з теперішнім. Маркерами такого переходу є граматичні зміни дієслів, прислівники часу, а також лексичні повтори у різних часових контекстах. Синхронність минулого і теперішнього досягається також завдяки використанню паралельних конструкцій, синтаксичних конструкцій прикладки.

Отже, для поезики спонтанності, в якій переважає тип темпоральності тривання, характерним є концепція тягlosti внутрішнього часу свідомості, де минуле накладається на теперішнє у нескінченному потоці чуттєвих ментальних образів, підвладних асоціативному руху. Текстуально це проявляється в уривчастості сюжету, де події постають в неочікуваних ракурсах, у напруженому внутрішньому житті персонажів із запереченням причинно-наслідкових зв'язків, синхронізацією свідомостей декількох персонажів.

Література:

1. Бигунова Н.А. Просодические инварианты составляющих нарратива в спонтанной речи. *Записки з Романо-германської філології* : збірник наукових праць факультету романо-германської філології ОДУ. Одеса, 2001. Вип. 9. С. 5–16.
2. Глінка Н. В. Поетика спонтанності у літературознавчих студіях: етапи становлення та онтологічна трансформація. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2021. № 9. С. 63–69.
3. Іванюк І. І. «Темпоральність свідомості» та «Свідомість темпоральності» (Бергсон versus Гуссерль) Мультиверсум. *Філософський альманах*. 2019. Вип. 3–4(169–170). С. 132–144.
4. Романцова Б. До питання часу у модерністському романі першої третини ХХ століття. *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки*. 2017. Т. 195. С. 74–81.